

the journal of mesopotamian studies

Periodical Journal for Kurdish, Arabic and Syriac Studies
Vol. 3/2 Summer 2018

ISSN: 2147-6659

MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
Türkiye' de Yaşayan Diller Enstitüsü

ISSN: 2147-6659

Mardin Artuklu Üniversitesi Adına:
Owner on Behalf of Mardin Artuklu University:

Prof. Dr. Ahmet AĞIRAKÇA
(Rektör)

Editör | Editor in Chief

Doç. Dr. M. Nesim DORU (Enstitü Müdürü)

Editörler Kurulu / Editorial Board

Doç. Dr. Abdurrahman ADAK (Mardin Artuklu Üniversitesi), Doç. Dr. Mehmet Zahir ERTEKİN (Bingöl Üniversitesi)
Doç. Dr. Hayrettin KIZIL (Dicle Üniversitesi), Doç. Dr. Veysi Ünverdi (Mardin Artuklu Üniversitesi), Dr. Mustafa ASLAN (Mardin Artuklu Üniversitesi), Dr. Shahab VALI (Mardin Artuklu Üniversitesi), Dr. Necat KESKİN (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Dr. Yılmaz ÖZDİL (Mardin Artuklu Üniversitesi), Dr. Kutlu AKALIN (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Dr. Zafer KUTLU (Mardin Artuklu Üniversitesi), Dr. Ayhan TEK (Muş Alpaslan Üniversitesi)
Dr. İbrahim BİNGÖL (Mardin Artuklu Üniversitesi), Dr. Mehmet Tayfun (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Dr. Zülküf ERGÜN (Mardin Artuklu Üniversitesi), Dr. Khaled ALADWANI (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Dr. İbrahim ALSHIBLI (Mardin Artuklu Üniversitesi), Dr. Amar ALJARAHA (Mardin Artuklu Üniversitesi)

Editör Yardımcıları | Assistant Editors

Arş. Gör. Şehmuz KURT (Mardin Artuklu Üniversitesi), Arş. Gör. Mehmet Şirin FLİZ (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Arş. Gör. Ahmet KIRKAN (Mardin Artuklu Üniversitesi), Arş. Gör. Sevdâ ORAK REŞİTİOĞLU (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Arş. Gör. Ümran ALTINKILIÇ (Mardin Artuklu Üniversitesi), Arş. Gör. Betül ÇOBAN (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Arş. Gör. Ziyattin YILDIRIMÇAKAR (Mardin Artuklu Üniversitesi), Arş. Gör. Pınar YILDIZ (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Arş. Gör. Yakup AYKAÇ (Mardin Artuklu Üniversitesi), Arş. Gör. Güneş KAN YUKUŞ (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Arş. Gör. Bünyamin DEMİR (Mardin Artuklu Üniversitesi), Öğr. Gör. Ayhan YILDIZ (Mardin Artuklu Üniversitesi), Öğr. Gör. Mihayil AKYÜZ (Mardin Artuklu Üniversitesi)

Danışma Kurulu | Advisory Board

Prof. Dr. Ahmet AĞIRAKÇA - Mardin Artuklu Ün., Prof. Dr. Abdülhalim AYDIN - Fırat Ün., Prof. Dr. Farouk ISMAEL - Univ Hamburg (Almanya), Prof. Dr. Eleanor COGHILL - Uppsala Ün (İsveç), Prof. Dr. Carina JAHANI Uppsala Ün (İsveç), Prof. Dr. Gülşat AYGEN - Illinois Ün. (ABD), Prof. Dr. Arda ARIKAN - Akdeniz Üniv., Prof. Dr. İbrahim ÖZÇÖŞAR - Mardin Artuklu Ün., Prof. Dr. Mesut ERGİN - Dicle Ün., Prof. Dr. M. Faruk TOPRAK - Ankara Ün., Prof. Dr. Vahab VALI (İran), Doç. Dr. Abdulwahab K. MOUSA - Zaho Ün. (Irak), Doç. Dr. Abdurrahman ADAK - Mardin Artuklu Ün., Doç. Dr. Hazem Said MONTASIR - El-Ezher Ün. (Mısır), Doç. Dr. Jean François PEROUSE - İst. Anad. Arş. Enst., Doç. Dr. M. Nesim DORU - Mardin Artuklu Ün., Doç. Dr. M. Sait TOPRAK - Mardin Artuklu Ün., Doç. Dr. Vahap ÖZPOLAT - Mardin Artuklu Ün., Dr. Amr TAHER - Harvard Ün. (ABD), Dr. Barzoo ELIASI - Oxford Ün. (İngiltere), Dr. Kaveh DASTOOREH - Koye Ün. (Irak), Dr. Khaled KHAYATI - London Ün. (İngiltere), Doç. Dr. M. Zahir ERTEKİN - Bingöl Ün., Dr. Nesim SÖNMEZ - Van Yüzyüncü Yıl Ün., Dr. Osman ASLANOĞLU - Dicle Ün., Dr. Yavuz AYKAN - Boğaziçi Ün., Dr. Michael CHYET - Washington Library (ABD)
Dr. Hayrullah ACAR - Mardin Artuklu Ün., Dr. Mustafa ÖZTÜRK - Mardin Artuklu Ün.

Bu Sayının Hakemleri | Reviewers of This Issue

Prof. Dr. İbrahim ÖZÇÖŞAR (Mardin Artuklu Üni.), Doç. Dr. Abdurrahman ADAK (Mardin Artuklu Üni.), Doç. Dr. Zahir ERTEKİN (Bingöl Üni.), Doç. Dr. Tarek AWREHİM (Mardin Artuklu Üni.), Dr. Ergin ÖPENGİN (Uppsala Üni.), Dr. Mustafa ASLAN (Mardin Artuklu Üni.), Dr. İbrahim BİNGÖL (Mardin Artuklu Üni.), Dr. Hemîn OMAR AHMAD (Bingöl Üni.), Dr. Mustafa ÖZTÜRK (Mardin Artuklu Üni.), Dr. Ahmet GEMİ (Mardin Artuklu Üni.), Dr. Ahmet ABDULHADİOĞLU (Mardin Artuklu Üni.), Dr. Halil AKÇAY (Mardin Artuklu Üni.), Dr. Mustafa ÖZTÜRK (Mardin Artuklu Üni.), Dr. Abdülhalim ABDULLAH (Mardin Artuklu Üni.), Dr. Zafer DUYGU (Mardin Artuklu Üni.), Dr. Kutlu AKALIN (Mardin Artuklu Üni.), Dr. Zülküf ERGÜN (Mardin Artuklu Üni.)

Yönetim Yeri | Head Office

Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü
Rektörlük Ek Binası Yerleşkesi Artuklu/Mardin

Tlf: +90 482 212 98 84 20 Fax: +90 482 212 98 85 e-mail: : jms@artuklu.edu.tr / mesopotamianstudies@gmail.com

web: http://jms.artuklu.edu.tr

Dizgi ve Tasarım: Abdullah Özgür ORAL

Baskı | Printing

Baskı: Mardin Sesi Gazetecilik Matbaacılık Ltd. Şti.
Baskı Yeri ve Tarihi | Publication Place and Date

13 Mart Mah. Özel İdare Müd. Ark. Sürücü Apt. No:3/B - Mardin
Tel&Fax: 0482 213 16 56 - 212 11 58 • www.mardinsesi.com.tr

Ağustos 2018

İçindekiler | Contents

Editör'den

IV-VIII

Editorial

Makaleler | Articles

Sami TAN
Yekemîn Berhema Rêzimana Kurmancî Ya Bi Îngilizî

03-19

Sami TAN
İngilizce Yazılan ilk Kurmancî Dilbilgisi Kitabı

Zana FARQÎNÎ
Ji Aliyê Binyatî ve Lêker û Lêkerên Veqetînbar

21-41

Zana FARQÎNÎ
Kurmancî Lehçesinde Yapı Bakımından Fiiller ve Ayrılabilir Fiiller

Cumhur ÖLMEZ
Temsilên Romanên Dîrokî Yê Eliyê Evdîlrehman

43-63

Cumhur ÖLMEZ
Eliyê Evdîlrehman'ın Tarihi Romanlarındaki Temsiller

Cihan KAYNAR
Di Dengbêjîyê De Li Dor Temaya Şer û Kûştinê Nirxandina Kilamên Şînê

65-94

Cihan KAYNAR
An Evaluation of Mourning Songs in Regards to The Themes of War and Murder in Dengbêjî

Muna YÜCEOL ÖZEZEN
Arapçayı Lehçe Düzeyinde Latin Esaslı Bir Alfabeyle Yazma ve Öğretme: Çukurova Arapçası Örneği

95-108

Muna YÜCEOL ÖZEZEN
Writing and Teaching Arabic with a Latin-based Alphabet-The Example of Çukurova Arabic

Mehmet ŞİMŞEK
Mar Petyun Keldani Kilisesi Ölüm Defteri Bağlamında Diyarbakır Keldanileri

109-136

Mehmet ŞİMŞEK
Diyarbakır Chaldeans in The Context of Mar Petyun Chaldean Church's Death Registry

پ.د. نهوزاد وقاص سعید-م. ریبوار محمداسماعیل
شیرعی کوردی، له روانگه‌ی پێوه‌ره‌کانی ده‌قێتی
به نمونه‌ی ده‌قی شیرعی له کرمانجی خواروودا

137-161

Rebiwar Muhammed Ismail-Nawzad Waqas Sahid
Metinselliğin Kriterleri Açısından Bakıldığında Kürt Şiiri, Örnek Olarak Orta Kürt Lehçesinin Kürt Şiir Metinleri

د. عامر الجراح
نقد الفصاحة في التراث البلاغي العربي

163-181

Amer Al-Jarah
Arap Belağatı Geleneğinde Fesahat Kritiği

Çeviri | Translation

Salih AKIN
Plansaziya Zimanî li Dîyasporayê
Plansaziya Korpûs û ya Prestîjê ji bo Kurdî
Wer: Şehmuz KURT

185-201

Salih AKIN
Plansaziya Zimanî li Dîyasporayê
Plansaziya Korpûs û ya Prestîjê ji bo Kurdî
Çev: Şehmuz KURT

Kitap Değerlendirmesi | Book Review

Ordîxanê CELÎL, Celilê CELÎL
Zargotina Kurda, Înstîtûta Kurdzaniyê
Ûmran ALTINKILIÇ

205-206

Ordîxanê CELÎL, Celilê CELÎL
Zargotina Kurda, Înstîtûta Kurdzaniyê
Ûmran ALTINKILIÇ

Editör'den

Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü tarafından yayımlanan *The Journal of Mesopotamian Studies* (JMS) dergisinin 5. sayısını (Cilt: 3 Sayı: 2) siz değerli okuyucu ve araştırmacılara ulaştırabilmekten büyük memnuniyet duymaktayız.

Derginin bu sayısında dil ve konu bakımından çeşitlilik arz eden, ancak disiplin açısından dil ve edebiyat ağırlıklı toplam sekiz makale, bir çeviri, bir de kitap tanıtımı yer almaktadır.

Gerek makalelerin çeşitliği, gerekse bu makalelerin bazılarının yurtdışından gönderilmiş olması yeni bir dergi olmasına rağmen JMS'in ulusal ve uluslararası düzeyde ilgi odağı haline gelmeye başladığını göstermektedir. Bu vesile ile dergimizde yayımlanması için makalelerini göndererek bu ilgiyi gösteren değerli yazarlara teşekkür etmek isteriz. Ayrıca değerlendirme aşamasında söz konusu makaleleri büyük bir özenle okuyarak hakemlik yapan saygıdeğer meslektaşlarımıza teşekkür etmeyi bir borç biliriz.

Bu sayıda yer alan makalelerin; dört tanesi Kurmancî ve biri Soranî lehçesinde olmak üzere beş tanesi Kürtçe; iki tanesi Türkçe ve bir tanesi de Arapça olarak yazılmıştır. Bir makale de İngilizce'den Kürtçe'ye çevrilmiştir.

IV

Makale yazarlarından Sami TAN, “**Yekemîn Berhema Rêzimana Kurmancî ya Bi Îngilîzî**” (İngilizce Yazılan ilk Kurmancî Dilbilgisi Kitabı) adlı makalesinde, Amerikalı misyoner Samuel A. Rhea'nın *The Brief Grammar and Vocabulary of The Kurdish Language of The Hakari District* (Hakkari Bölgesi Kürtçesinin Gramer ve Lugaçhasından Bir Özet) adlı çalışmasını incelemektedir. Yazar söz konusu çalışmayı dilbilgisi kategorileri ve sözcük türleri açısından ele almaktadır.

Zana FARQÎNÎ “**Ji Aliyê Binyatî ve Lêker û Lêkerên Veqetînbar di Zaravayê Kurmancî de**” (Kurmancî Lehçesinde Yapı Bakımından Fiiller ve Ayrılabilir Fiiller) daha önce yayımlanmış 11 Kurmancî dil bilgisi çalışmasını ele alarak, yapı bakımından Kurmancî lehçesindeki fiil türlerinin sınıflandırılması üzerinde durmaktadır. Bu bağlamda yazar çalışmanın konusu olan fiil türleri hakkında yeni bir sınıflandırma önererek daha önce bağımsız bir ad altında hiçbir Kurmancî lehçesi gramer çalışmasında yer verilmeyen ayrılabilir fiiller adıyla yeni bir fiil türünü bu sınıflandırmaya dâhil edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Cumhur ÖLMEZ “**Temsîlên Romanên Dîrokî yê Eliyê Evdîlrehman**” (Eliyê Evdîlrehman'ın Tarihi Romanlarında Temsiller) adlı makalesinde yazar Eliyê Evdîlrehman'ın romanlarını temsil kavramı açısından ele alarak adı geçen yazarın ideolojik yaklaşımının onun edebi sınırlarını daralttığını ve makale

konusu romanlarının da edebi eserlerden çok tarihi belgeler şeklinde yazıldığını ortaya koymaya çalışmaktadır.

Cihan KAYNAR “**Di Dengbêjiyê de li dor Temaya Şer û Kûştinê Nirxandina Kilamên Şînê**” (Savaş ve Ölüm Teması Çerçevesinde Dengbêjliğin Yas Şarkılarının Analizi) isimli çalışmasında savaş ve ölüm üstüne söylenen dengbêjlik şarkılarında yas temasının özellikleri üzerinde durmaktadır. Yazar ayrıca söz konusu şarkıların savaş ve ölüme dair ortak unsurlarına dikkat çekerek dengbêjlerin bu tür eserleri icra etmede hangi yöntemi takip ettiklerini ve hüznü dair hangi unsurları işlediklerini göstermeye çalışmaktadır.

Muna YÜCEL ÖZEZEN “**Arapçayı Lehçe Düzeyinde ve Latin Esaslı Bir Alfabeyle Yazma ve Öğretme: Çukurova Arapçası Örneği**” makalesinde Arapçanın özellikle küçük yaşta kullanıcılarına lehçe düzeyinde ve Latin esaslı bir alfabeyle öğretilmesi konusunu *Çukurova Arapları ve Çukurova Arapçası* temelinde tartışarak konuyla ilgili bazı önerilerde bulunmaktadır.

Mehmet ŞİMŞEK “**Mar Petyun Keldani Kilisesi Ölüm Defteri Bağlamında Diyarbakır Keldanileri**” başlığı altında Diyarbakır Mar Petyun Keldani Kilisesi’nde 1882-1955 arasında tutulmuş bulunan Kilise Ölüm Defteri’nin kayıtlarından hareketle, bu şehirdeki Keldani cemaatinin söz konusu dönemdeki durumunu ve hangi koşullar altında yaşadığını ortaya koymaya çalışmaktadır.

Rebwar MUHAMMED İSMAİL ve Nawzad WAQAS SAHİD

V

”شيعرى كوردى، له روانگهى پيوهرمكاني دهفتى به نمونهى دهقى شيعرى له كرمانجى خواروودا” (Kürt Şiiri Metinselliğın Kriterleri Açısından Bakıldığında, Örnek Olarak Orta Kürt Lehçesinin Kürt Şiir Metinleri) adlı makalede Orta Kürtçe lehçesiyle yazılmış Kürt şiir metinlerinin teorik ve eleştirel bir analizini yapmaktadırlar. Orta Kürtçe lehçesinin Kürt şiir metinlerinin yapısını, dil, anlamlılık, kimlik, tür, düşünce, hayal gücü, duygu ve biçim gibi edebi unsurlar bakımından ele alan yazarlar, bu edebi ekolün metinleri teorik ve eleştirel bakış açısıyla incelendiğinde tarih boyunca, değişen yönlerinin olduğuna vurgu yapmaktadırlar.

Amer AL-JERAH

”نقد الفصاحة في التراث البلاغي العربي” (Arap Belagatı Geleneğinde Fesâhat Kritiği) makalesinde betimleyici yönteme göre erken devir Arap edebiyatçılarının tanımını yaparak *fesahat* kavramına açıklık kazandırmaya çalışmakta ve *fasih kelâmın* özelliklerini kelime-cümle ve lafız-mana ilişkisi bağlamında ele almaktadır.

Şehmuz KURT tarafından İngilizce’den Kürtçe’nin Kurmanci lehçesine tercüme edilen Salih AKIN’ın “**Plansaziya Zimanê li Dîyasporayê Plansaziya Korpûs û ya Prestîjê ji bo Kurdî**” adlı makalesinde dil organizasyonuna örnek olarak Fransa ve İsveç’te konu ile ilgili yapılan çalışmaları inceleyerek, bu çalıştayların sonuç bildirgelerinde hedef olarak konulan faaliyetlerin normalde akademilerin,

diğer bir deyişle devletlerin, yürüttüğü faaliyetler olduğuna dikkat çekmekte ve devletsiz bir halkın kendi dilini standartlaştırmasında karşılaştığı zorluklara dikkat çekmektedir.

Bu sayıda Umran ALTINKILIÇ Celilê Celil ve Ordîxanê Celil kardeşlerin hazırladığı ve toplamda 25 ciltten oluşacak sözlü Kürt edebiyatı ansiklopedisinin 1, 2, 3, 8, 9 ve 10. ciltlerin tanıtımını yapmaktadır.

Editör Kurulu adına Dr.Mustafa ASLAN

Editorial

We are pleased to be able to reach the 5th issue of The Journal of Mesopotamian Studies (JMS) (Volume: 3 Issue 2), published by Mardin Artuklu University, Institute of Living Languages in Turkey, to our valuable readers and researchers. This issue features a total of eight articles, a translation and a book presentation which are diverse in terms of language and subject, but with a focus on language and literature in terms of discipline. The variety of articles, and the fact that some of these articles have been sent from abroad, indicate that JMS has become a national and international focus of interest, even though it is a new journal. We would like to take this opportunity to thank the valuable writers who showed this interest by sending their articles for publication in our journal. In addition, we thank to our esteemed colleagues who refereed our journal by reading the articles during the evaluation stage.

The articles in this issue are; five in Kurdish, four in Kurmanji and one in the Sorani dialect; two in Turkish and one in Arabic. An article has also been translated into Kurdish from English.

In his article "**The First Grammar Book of Kurmanci in English**" Sami TAN examines the work of the American missionary Samuel A. Rhea's "The Brief Grammar and Vocabulary of the Kurdish Language of the Hakari District". The author studies the work in terms of grammatical categories and word types.

Zana FARQÎNÎ in his work "**Verbs in Terms of Structure in Kurmanci Dialect and Separable Verbs**" focuses on the classification of verb types in the Kurmanji dialect in terms of structure by taking into account the work of 11 previously published Kurdish language linguistics book. In this context, the author argues that a new classification of verbs of the subject of the study should be included in the classification of a new verb with the name of separable verbs which are not mentioned in any Kurmanji language grammar study under an independent name.

In the article of Cumhur ÖLMEZ titled "**Representation in Eliyê Evdîrehman's Historical Novels**", Eliyê Evdîrehman's novels are discussed in terms of the concept of representation and the author attempts to show that his ideological approach narrowed his literary boundaries and his novels, which were topic for many articles, were written as historical documents rather than literary works.

Cihan KAYNAR in his article "**An Evaluation of Mourning Songs in Regards to The Themes of War and Murder in Dengbêjî**", focuses on the features of the theme of mourning in dengbej songs, which are about war and death. The author also points out the common elements of the songs, namely war and death, and attempts to show which methods the dengbêjs are pursuing in order to perform such works and what elements about grief they are using.

Muna YÜCEL ÖZEZEN in the article **“Writing an Teaching Arabic with a Latin-based Alphabet-The Example of Çukurova Arabic”**, discusses and gives some proposals on the subject of teaching Arabic with a Latin-based alphabet focusing on Cukurova Arabs and Cukurova Arabic.

Mehmet ŞİMŞEK, in his article **“Diyarbakır Chaldeans in The Context of Mar Petyun Chaldean Church’s Death Registry”** writes about the situation of the Chaldean community in that city and under what circumstances they lived by focusing on the records of the Church Death Book held between 1882 and 1955 at the Mar Petyun Chaldean Church in Diyarbakir.

Rebwar MUHAMMED İSMAİL and Nawzad WAQAS SAHİD are doing a theoretical and critical analysis of the Kurdish poetry texts written in the middle Kurdish dialect in the article **“Kurdish Poetry from the Perspective of the Criteria of Textuality, Kurdish Poetry Texts of Central Kurdish Dialect as an Example”**. The authors analyze the structure of Kurdish poetry written in middle Kurdish in terms of literary elements such as language, meaning, identity, genre, thought, imagination, feeling and form and they emphasize that there are changing aspects of these literary texts throughout history from the theoretical to the critical point of view.

Amer AL-JARAH is trying to clarify the concept of *fluency (fesahat)* by making the definition of early literary Arabic writers according to the descriptive method in the article **“Arap Belağatı Geleneğinde Fesâhat Kritisği”** and discusses the characteristics of *fluent kalam (fasih kelâm)* in the context of word-sentence and lexical relation.

Şehmuz KURT translated the article titled **“Language Plannîng in the Diaspora: Corpus and Prestige Planning for Kurdish”** by Salih AKIN from English to Kurdish Kurmanci. It examines workshops in France and Sweden as an example of the language organization and puts forward that those activities are normally carried out by academies, in other words states and draws attention to the difficulties encountered by the stateless people in standardizing their language.

In this issue, Umran ALTINKILIÇ introduces volumes 1, 2, 3, 8, 9 and 10 of the oral Kurdish literary encyclopedia which is composed of 25 volumes in total, prepared by the brothers Celilê Celil and Ordixanê Celil.

Dr. Mustafa ASLAN
On Behalf of Editorial Board